TrygFonden, december 2020

Epidemien og os

Af Jacob Andersen, Jørgen Goul Andersen og Anders Hede

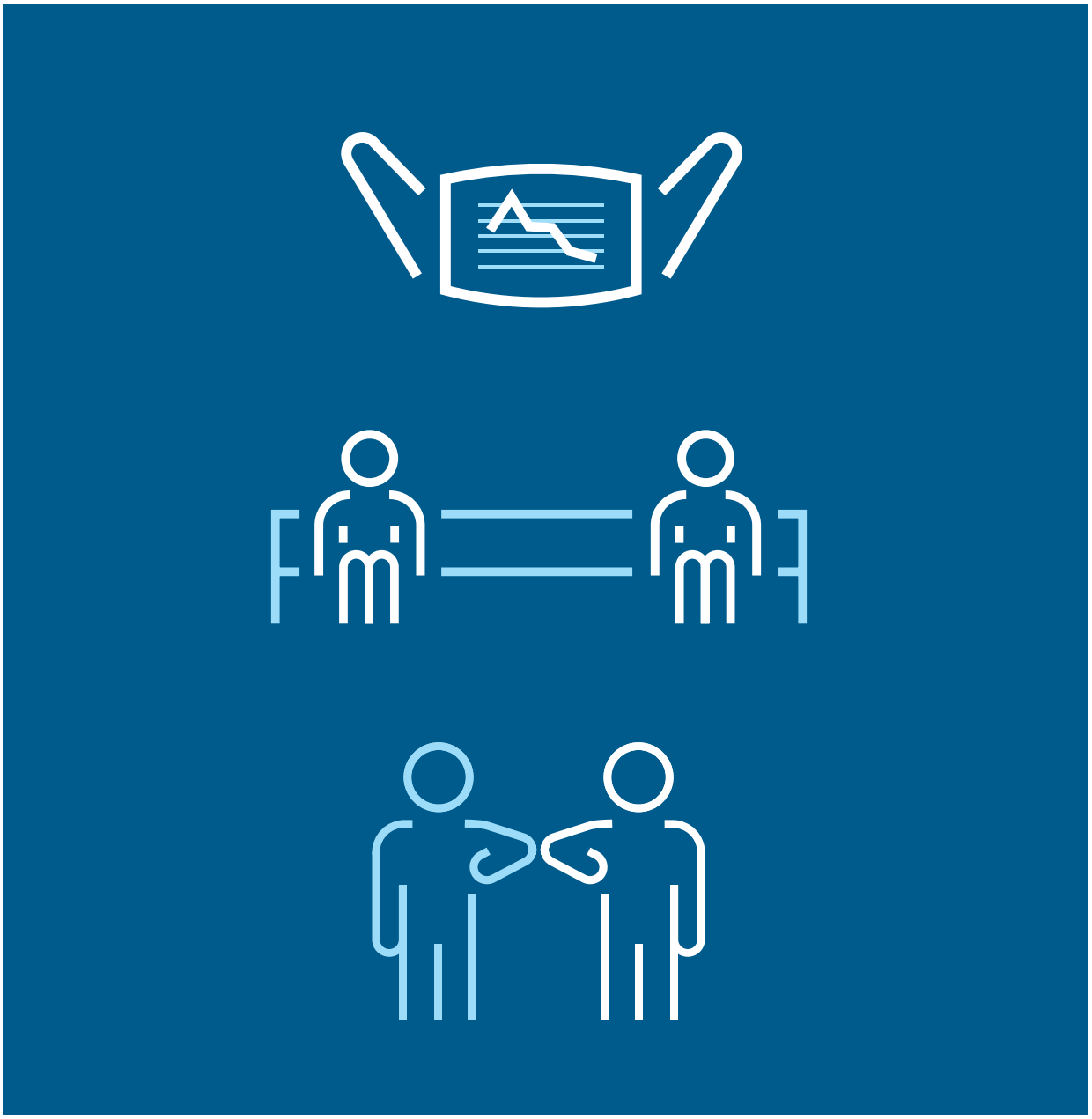

TrygFonden

Forord

Den følgende tekst fremlægger data fra et større og et mindre studie af befolkningens syn på corona-epidemien. Teksten belyser, hvordan epidemien påvirker trygheden i befolkningen og befolkningens reaktioner. Samtidig analyserer den, om borgerne opfatter de officielle forholdsregler som forståelige, effektive, rimelige og i overensstemmelse med almindelig "sund fornuft".

Borgernes aktive medleven i corona-bekæmpelsen er afgørende for at reducere smitten og al den utryghed som den er årsag til. Derfor er det også vigtigt med et præcist billede af, hvorfor nogle grupper i befolkningen ikke kan bakke myndighedernes krav op.

Data er indsamlet hhv. umiddelbart før og umiddelbart efter den såkaldte minkkrise. De sammenlignes med de data, der blev indsamlet midt i maj i epidemiens uge 10 og fremlagt i Tryghedsmåling 2019-20. Undersøgelsen supplerer desuden undersøgelser fra HOPE-projektet og international forskning, der medtager Danmark og sætter danske resultater i internationalt perspektiv.

Studiet er ligesom Tryghedsmålingerne gennemført af professor Jørgen Goul Andersen, forskningschef Anders Hede og konsulent Jacob Andersen, der har ansvaret for den endelige udformning af tekst og grafik.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 5

Danskernes utryghed nr. 1

Kapitel 2 9

Coronaen som samfundsproblem

Kapitel 3 12

Sociale afsavn - og økonomiske

Kapitel 4 15

Tillid til myndighederne og deres forholdsregler

Kapitel 5 26

Blev vi for slappe i efteråret?

Kapitel 6 29

Mainstream og modstrømme

Kapitel 7 35

Sammen og/eller hver for sig

1. Danskernes utryghed nr. 1

TrygFonden har siden 2004 regelmæssigt spurgt befolkningen, hvad den er utryg ved. Svarpersonerne er blevet præsenteret for 30-35 mulige grunde til at være utryg – fra voldelige overfald over problemer med job og økonomi til stress og sygdom. En række af spørgsmålene er gået igen i Tryghedsmålingerne, mens nogle er skiftet ud med tiden.

Normalt har de enkelte kilder til utryghed kun været et problem i mindre befolkningsgrupper. Utrygheden for at ens job overtages af østeuropæere er eksempelvis markant i nogle erhverv og helt fraværende i andre. Kun når det gjaldt utryghed for at komme til at savne pleje i alderdommen, har vi fundet utryghed hos et flertal (i alle undersøgelser siden 2015).

Corona-epidemien er dog en kilde til utryghed, der rammer lige så bredt. På spørgsmålet "angiv hvor tryg eller utryg du for tiden er for .. at corona-virus skal gå alvorligt ud over mig eller mine nærmeste" svarer 52 pct. i november 2020, at de er utrygge.

Præcis samme andel er utrygge for deres pleje i alderdommen. Tidligere undersøgelser har dog vist, at her ikke er tale om en aktiv utryghed af den slags, der holder os vågne om natten. For en stor del af svarpersonerne skal svaret snarere opfattes som en form for samfundskritik.

Det kan man derimod ikke sige om utrygheden for at coronaen "skal gå alvorligt ud over én selv eller de nærmeste." Vi har ikke målt nogen utryghed i dette årtusinde, der har ramt den danske befolkning så dybt og så bredt.

Coronaen kan også ramme indirekte. Blandt studerende er 51 pct. nu utrygge for, om de kan finde et job, når de er færdige med studierne. Det svarer til niveauet i kriseårene 2011-15, men i Tryghedsmålingerne fra 2017 og 2019 led "kun" hhv. 39 og 43 pct. under denne utryghed.

En tilsvarende utryghed har bredt sig blandt dem, der sidder yderligt på jobmarkedet. I højkonjunkturåret 2019 frygtede 28 pct., at de ikke vil få job igen, hvis de mistede deres nuværende arbejde. Den andel var hoppet op til 35 pct. i maj 2020 – ti uger inde i krisen. Her ligger den fortsat i november.

Smittefaren

Mere end halvdelen af befolkningen giver udtryk for at være nervøse for at blive smittet - som det ses i figur 1.1

Figur 1.1 – Nervøse for smitte

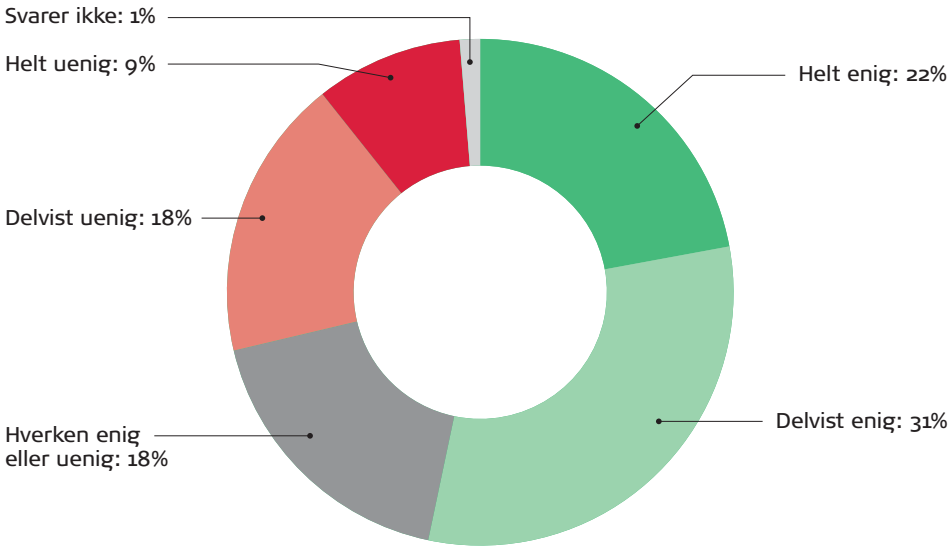

Spørgsmål: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Jeg er nervøs for at blive smittet med coronavirus. N =2521
Kilde: Epidemien og os. Primo november 2020. TrygFonden

Nervøsiteten er vokset lidt siden maj, da vi stillede nøjagtig det samme spørgsmål. Dengang var 47 pct. nervøse for at blive smitte mod de 53 pct., vi finder i denne undersøgelse. Kun 9 pct. er slet ikke nervøse, mod 14 pct. i maj måned.

Ikke overraskende finder vi en stærk sammenhæng med helbred: jo dårlige helbred, jo flere er nervøse. Alligevel er ikke mindre end 35 pct. blandt dem, der har "fremragende" helbred nervøse for at blive smittet.

Nervøsiteten for at blive smittet varierer også stærkt med alderen. Under en tredjedel af teenagerne er nervøse, sammenlignet med mere end to tredjedele af de + 66-årige. Det passer godt sammen med, at sygdommen rammer (mange) ældre betragteligt hårdere end (mange) yngre. Man kunne af samme grund tro, at nervøsiteten især var stor blandt mændene, som ikke klarer virussen så godt som kvinderne. På det punkt forholder det sig dog modsat: 60 pct. pct. af kvinderne er nervøse mod 46 pct. af mændene.

Der er også interessante variationer, hvis man ser på partiernes vælgere. Nogen tydelig politisk polarisering er her dog ikke tale om: Vælgerne hos Enhedslisten, Dansk Folkeparti, Venstre, Konservative og SF er nogenlunde lige så nervøse som befolkningens gennemsnit. Nye Borgerliges og de radikales vælgere ligger lidt lavere. Blandt Liberal Alliances vælgere er kun knap en tredjedel nervøse for smitte. Blandt Socialdemokratiets vælgere er andelen af nervøse på *næsten* to tredjedele.[1]

Coronainfektionen er ofte meget ubehagelig og sommetider direkte farlig. Den smittede kan desuden smitte videre, bl.a. mere udsatte nærtstående. I visse erhverv kunne et alvorligt sygdomsforløb ødelægge forretningen.

Det følgende spørgsmål er kun stillet til den halvdel af svarpersoner, der var nervøse for at blive smittet. Svarpersonerne fik lov at hakke alle de forklaringer af, der var relevante for dem.

Figur 1.2 – Hvorfor nervøse?

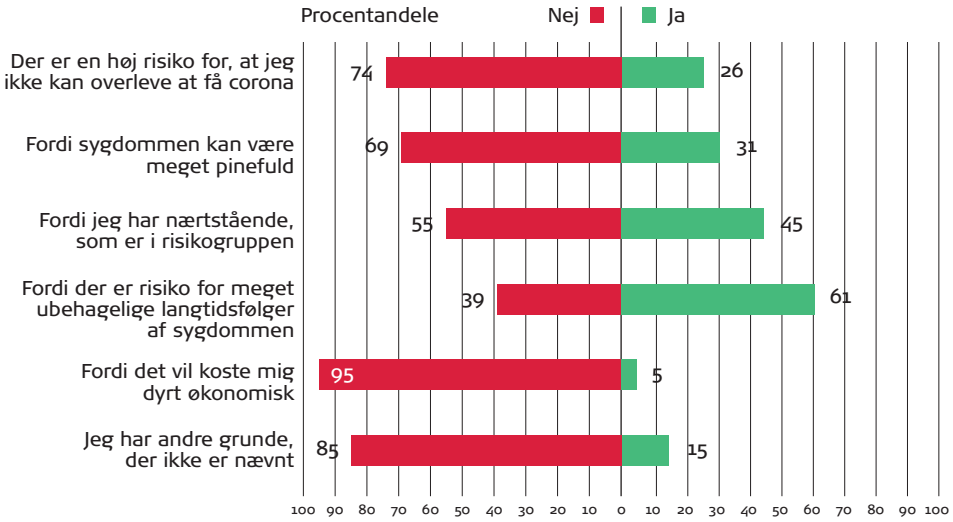

Spørgsmål: Er du nervøs for at blive smittet af en eller flere af de følgende grunde – hak gerne flere af. Stillet til dem, der angav, at de var helt eller delvis nervøse for at blive smittet. N =1178
Kilde: Epidemien og os. Primo november 2020. TrygFonden

Svarpersonerne har kunnet nævne flere grunde, så procenttallene summer op i mere end et hundrede. Det ser også ud til, at vi nogenlunde ramte de grunde, de havde til nervøsiteten. Kun 15 pct. angiver at de (også) er nervøse af grunde, der ikke er spurgt til.

For det store flertal af de nervøse, skyldes angsten for sygdommen simpelthen sygdommen selv. Ca. hver fjerde af dem oplever den som livsfarlig, ca. hver tredje som meget pinefuld og seks ud af ti peger på den risiko for mere eller mindre invaliderende langtidsfølger, som der har været stigende fokus på i sommeren og efteråret. Her er måske også en medvirkende forklaring på, at relativt mange unge og relativt mange med fremragende helbred deler nervøsiteten for sygdommen. Det kan måske også - sammen med det stigende smittetryk - forklare, at nervøsiteten for sygdommen samlet set voksede fra maj til november.

En væsentlig andel (45 pct.) angiver, at risikoen for at smitte sårbare pårørende (også) er årsag til deres nervøsitet. Nervøsiteten for at smitte pårørende med coronavirus er ikke forskellig mellem aldersgrupperne – og over 70 pct blandt de 18-24-årige. I befolkningen under et er 72 pct - et par pct. flere end i maj - nervøse for pårørende.

Og ser man på spørgsmålet "Jeg er nervøs for at udsætte andre for smittefare", så er ingen mere nervøse end de unge. Måske fordi de, som vi kommer tilbage til senere, havde sværere ved at undvige den sociale kontakt i det lidt mere løsslupne efterår, end de ældre har haft.

I alt var 63 pct. i november mod 58 pct i maj nervøse for at smitte andre.

1) Nervøsiteten er en smule højere på landet end i større byer, selv om smitten generelt har været størst her. En del af forklaringen er, at storbyerne har en yngre befolkning. Alderssammensætningen forklarer også en mindre del af variationen mellem partierne. Derimod er der ingen sammenhæng mellem uddannelse og stilling og nervøsiteten for coronasmitte.

2. Coronaen som samfundsproblem

Corona er som bekendt ikke bare en risiko for de enkelte, men også et problem for hele samfundet. 68 pct. er bekymret for, at "corona kommer til at overskygge alt andet i de kommende år". Måske var de lovende nyheder om massevaccinationer fra årsskiftet endnu ikke blev hørt – eller troet – i dagene 6. til 17. november, da udspørgningen stod på.

Det kan også hænge sammen med, at det i høj grad er langtidsskaderne på samfundets økonomi, velfærd og grundprincipper, der bekymrer, når vi spørger til svarpersonernes bekymringer *som borgere* og ikke til deres personlige utrygheder. I hvert fald svarer 71 pct., at de er bekymret for, at epidemien "vil medføre en dyb økonomisk krise", og 30 pct. vælger svarmuligheden "meget bekymret". 63 pct. bekymrer sig for, at regningen for corona-krisen skal betales med velfærdsbesparelser. Svarfordelingerne ligner til forveksling dem, vi fandt i maj.

En samfundsbekymring, der er er blevet luftet mange steder, handler om borgernes frihed. Har politikerne begrænset borgernes frihed unødvendigt meget? Svarfordelingen i befolkningen ses i figur 2.1

Figur 2.1 – Coronafrihed

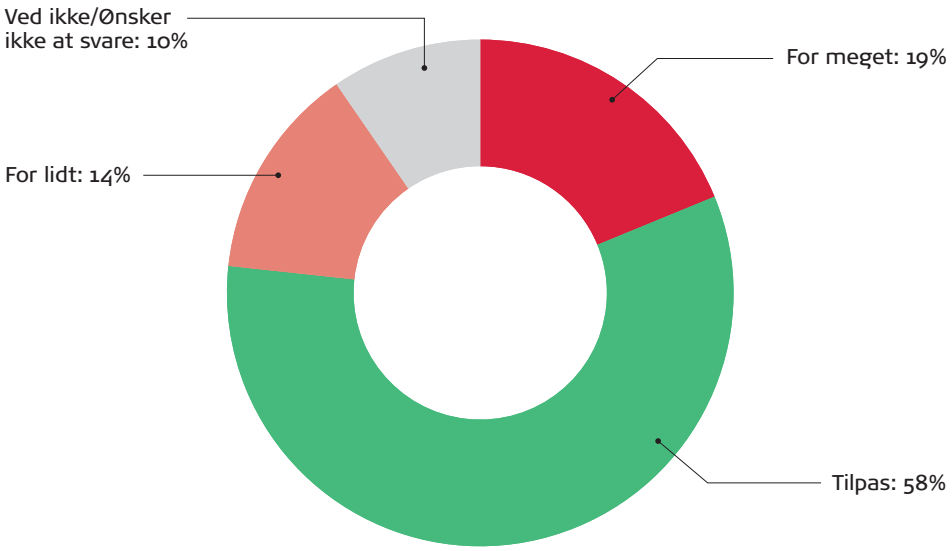

Spørgsmål: Har politikerne begrænset borgernes frihed under corona-krisen? N =2521
Kilde: Epidemien og os. Primo november 2020. TrygFonden

Næsten en af fem mener at politikerne har taget sig for store friheder på borgernes bekostning med henvisning til epidemien, men syv ud af ti er uenige og en ud af syv efterlyser flere begrænsninger.

De færreste deler denne bekymring og endnu færre finder, af friheden blev begrænset for lidt. Svarene er uden tvivl angivet under den forudsætning, at vi her taler om en helt midlertidig situation, mens epidemien raser.

De frihedsbekymrede er hverken bedre eller dårligere uddannet end befolkningen som helhed, og det er hverken en speciel ungdoms- eller alderdomsbekymring. Til gengæld er den tydeligt mere udbredt blandt mænd (23 pct.) end blandt kvinder (15 pct). Og den hænger også tydeligt sammen med svarpersonernes verdenssyn i øvrigt - som vi får et indirekte indtryk af, når vi spørger, hvad de ville stemme på, hvis der var valg i morgen.[2]

Blandt Liberalt Alliances vælgere finder 53 pct, at politikerne har trådt friheden for nær, mens 39 pct. er uenige. Den utilfredshed er det kun de forholdsvis få vælgere hos Stram Kurs, der med nød og næppe kan hamle op med: 50 pct. finder begrænsningerne for vidtgående. Blandt Nye Borgerliges vælgere er 44 pct. enige, mens et flertal dog finder begrænsningerne tilpas eller for få.

De øvrige borgerlige partiers vælgere ligger tæt på gennemsnittet. Hos Venstre, Danmarks liberale parti, oplever bare 22 pct. af vælgerne, at friheden er blevet trådt under fode i corona-tiden.

Billedet rykker igen for alvor, jo tættere man kommer på Socialdemokratiet. Her finder man som bekendt SF, hvor bare seks pct. synes, at friheden er reduceret for meget under begrænsningerne. Lidt længere væk har vi Enhedslistens og de radikale vælgere, hvor 13-14 pct. har samme holdning.

Blandt de socialdemokratiske vælgere fandt kun 4 pct., at frihedsbegrænsningerne gik over stregen. Eller rettere, sådan svarede dem, der ville stemme socialdemokratisk i november 2020. Blandt S-vælgerne ved Folketingsvalget i 2019 deler 9 pct. synspunktet, så her har statsministerpartiet stødt nogle væk og trukket andre til.[3]

2) Tallene svarer godt til dem, der er målt i HOPE-projektet i samme periode Med projektets egne ord viser de seneste målinger "en stigning i andelen af danskere, der er bekymrede for deres demokratiske rettigheder. " Denne bekymring er dog stadig på et relativt lavt niveau, når der sammenlignes med de andre lande i undersøgelsen. I den seneste måling erklærede 15 % af danskerne sig "helt enig" i til følgende spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg er bekymret for mine demokratiske rettigheder under de nuværende omstændigheder". Se Danskernes adfærd og holdninger til corona-epidemien Resultater fra HOPE-projektet Professor Michael Bang Petersen Professor Andreas Roepstorff 26/11/2020.

3) Bevægelserne fra og navnlig til Socialdemokratiet siden epidemiens start, viser at corona-spørgsmålet for flertallet af vælgere ikke hører til dem, der egner sig til politisk strid. Der er bred enighed om at det skal løses og politikerne bedømmes efter, om de får det gjort – ligesom samfundsøkonomien og ældreplejen. Corona opfattes samtidig som tidens store politiske "issue" –som flytter vælgere og definerer den politiske situation.

3. Sociale afsavn - og økonomiske

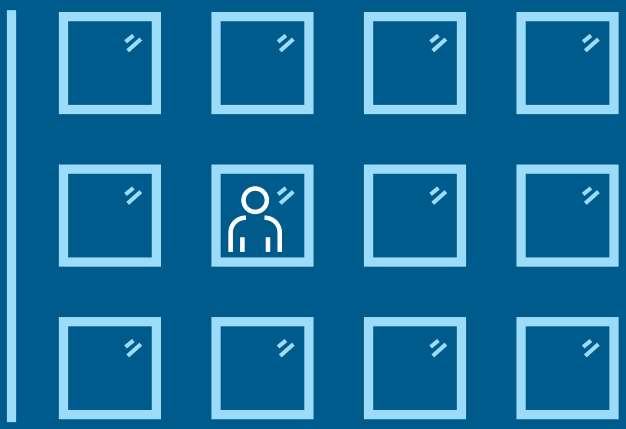

13 pct. oplever, at de har været mere ensomme under corona-epidemien end de ellers var. Yderligere 26 pct. synes, at epidemien i hvert fald ikke har mindsket deres ensomhed. Her er ikke sket ændringer siden målingen i maj.

Alligevel ser det ud til, at lidt flere har fået ondt i det sociale liv – selvom spillerummet trods alt har været større i sommeren og det tidlige efterår.

Det ses, når vi spørger, hvad den større afstand til venner og bekendte betyder for dem.

Spørgeformuleringen er lidt krævende her. Vi spørger, om svarpersonerne ligefrem er *meget* kede af afstanden til venner og bekendte. Det tal kunne man godt forvente at se et fald i – givet den gradvise oplukning hhv. tilvænning til livet med COVID-19.

Men det forholder sig tydeligvis ikke sådan. Næsten halvdelen oplever et tab og kun hver tredje erklærer sig direkte uenig i, at det reducerede sociale liv har gjort dem kede af det. Det spiller ind her, at en betydelig del af befolkningen fortsatte med at leve som i marts-april (jf. figur 5.2).

Figur 3.1 – Afstand og afsavn

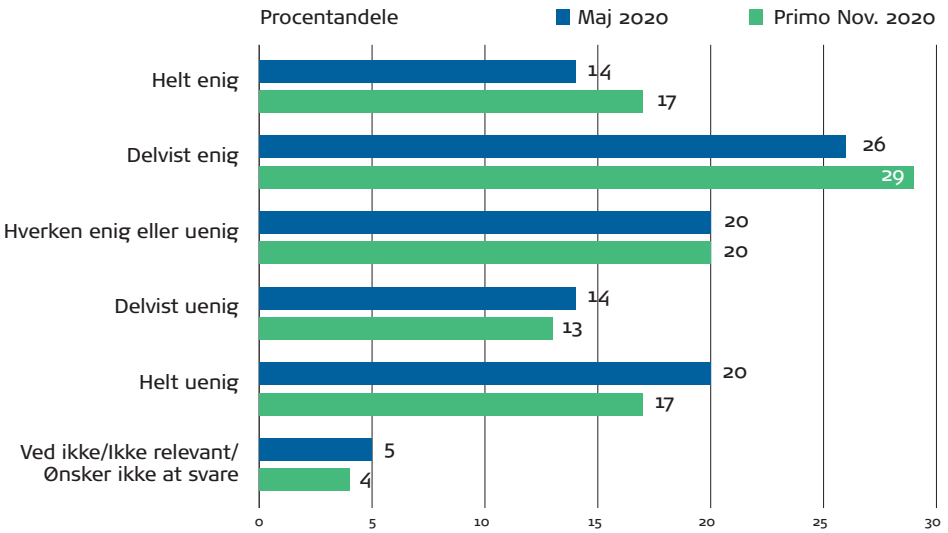

Spørgsmål: Det har gjort mig meget ked af det, at jeg ikke har kunnet mødes med andre mennesker, som jeg plejer. N > 2500.
Kilde: Epidemien og os. Primo november 2020 og Tryghedsmåling 2019-20. TrygFonden.

6 pct. flere end i maj er kede af, at de ikke kan møde andre som de plejer.

En af de garanteret smittefri omgangsformer er den vi har på sociale medier. Men hvor mange har fundet, at det hjalp dem at socialisere her?
Svaret ses i figur 3.2

Figur: 3.2 – Sociale mediekontakter

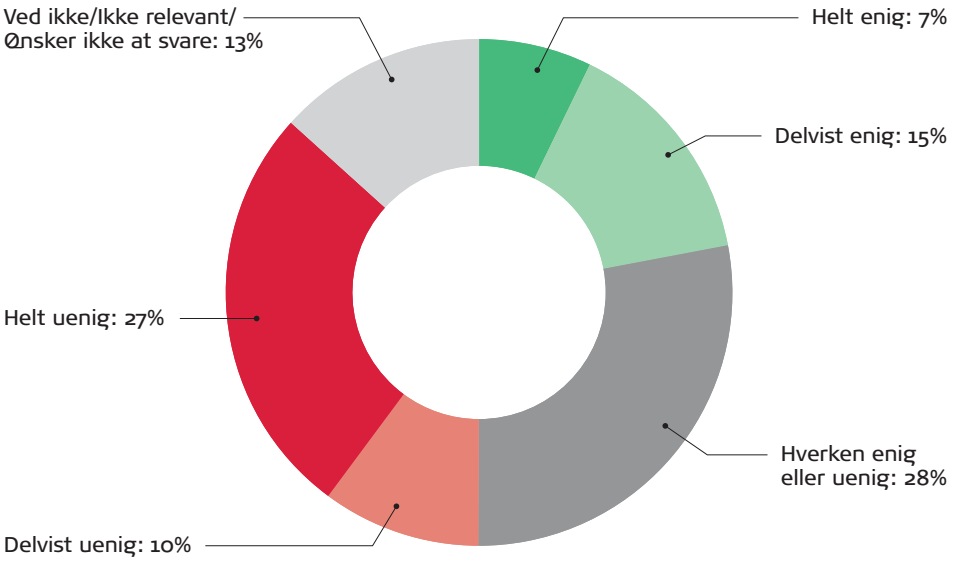

Spørgsmål: Social kontakt med andre mennesker via Facebook eller andre sociale medier har virkelig hjulpet mig under corona-epidemien. N =2521.
Kilde: Epidemien og os.

7 pct. føler sig virkelig hjulpet af deres sociale via Facebook og sociale medier. Yderligere 15 pct. er delvis enige i, at SoMe har erstattet anden social kontakt.

Facebook mfl. har øjensynlig ikke spillet nogen større rolle for flertallet, men et sted mellem hver fjerde og femte fandt nogle gode veje til den sociale omverden her. Om det er ganske få eller ganske mange er vel lidt af en smagssag, men i en tid med meget kritik af de sociale medier, kan det minde om, at sociale medier blandt meget andet også dækker sociale behov.

Økonomiske tab

Mange har mistet jobbet under epidemien, Hvor mange jobtab, der er diirekte konsekvenser af epidemien, findes der ikke sikre tal for. I Tryghedsmålingen angiver ca. halvanden pct., at de heller delvis har mistet jobbet på grund af corona. Det svarer i runde tal til 30 - 40 tusinde i det virkelige Danmark, og det er naturligvis mange, selvom de er for få til, at vi kan gå i dybden med dem på grundlag af vores data.

Mange flere har mistet penge på krisen. Der er spurgt ind til det på flere måder. 10 pct. svarer bekræftende på, at de har "lidt store økonomiske tab som følge af corona-epidemien". Det er dog kun 3 pct., der svarer "helt enig" mens 7 pct. kun er "delvis enige" – måske fordi tabene ikke ligefrem har været "store", eller fordi årsagerne er mindre entydige. En vigtig årsag har naturligvis været de krav, som en del brancher er blevet pålagt. En næsten lige så stor (og delvist overlappende) andel på 8 pct. finder, at myndighedernes håndtering af corona-krisen har kostet dem penge.

13 pct svarer, at "en stor del af min/vores husstandsindkomst stammer fra en branche, der er hårdt ramt af Coronaepidemien" (6 pct. svarer helt enig, 7 pct. delvist enig på spørgsmålet).

Tallet giver en fornemmelse af, hvor stor andel af befolkningen, der har været tæt på risikozonen. Men selv blandt dem, der tilhører en udsat branche, er det kun godt og vel hver anden (53 pct.), der melder om store økonomiske tab. Måske fordi det ikke er alle i firmaet, der rammes på pengepungen, når omsætningen svigter, måske fordi nogle af de ramte har fundet nye udveje eller fået kompensation.

Det ændrer ikke på, at de økonomiske tab er koncentreret i en række udsatte brancher. Ser man på svarpersoner, der *ikke* gør det, melder kun tre pct. om store økonomiske tab.

4. Tillid til myndighederne og deres forholdsregler

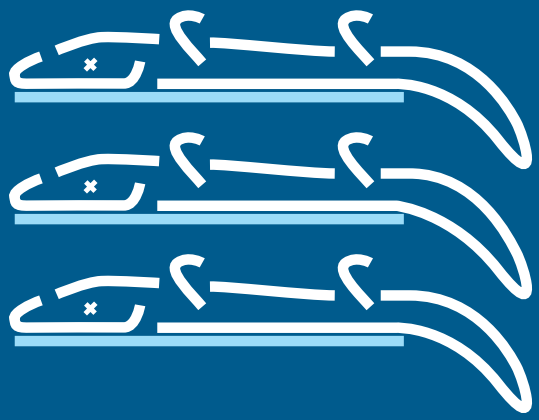

Tryghedsmåling 2019-20 konstaterede, at der i løbet af corona-krisens første ti uger havde udviklet sig en helt usædvanlig tillid fra befolkningen til myndighederne og landets politiske ledelse. Befolkningen forenedes i en form for godartet autoritetstro, og det fik et altovervejende flertal til at acceptere de nye vilkår for hverdagslivet. Det medvirkede igen til, at vi slap nådigere igennem krisen end så mange andre.

Sådan lyder en forklaring på Danmarks succes i epidemiens tidlige faser, som befolkning og eksperter er enige om:

"De, som er enige i, at vores land og ledere har stået sammen mod corona-virussen, har 1) en højere grad af tillid til de nationale sundhedsmyndigheder og 2) har i højere grad ændret adfærd for at undgå at sprede smitte", som det hedder i en afrapportering fra HOPE-projektet.[4]

Derfor er der grund til at stille skarpt på, hvordan befolkningens syn på myndighederne udvikler sig. Billedet har mange facetter: oplever befolkningen eksempelvis corona-reglerne som klare og *forståelige*? Tror de, at restriktionerne er *effektive*, så de virker efter deres erklærede hensigt? Og kan myndigheder og politikere finde en *fornuftig balance* mellem sygdomsrisikoen og de andre hensyn, der også skal tages? Sidst – men ikke mindst – oplever borgerne generelt, at myndighederne håndterer krisen fornuftigt?

De fire aspekter belyses i det følgende.

Begyndelsen af sommeren var præget af en stadig mindre forsigtig genåbning af landet. Mere og mere blev tilladt. Fra og med august gik det igen den anden vej med nye stramninger efterhånden som de forudgående viste sig utilstrækkelige.

Sundhedsmyndighederne oplevede øjensynlig, at de rådede over en stort antal midler til at begrænse smitten. Hver for sig var de måske ikke voldsomt effektive, men i rette dosis og på rette tid og sted kunne de alligevel holde smittetrykket nede. Især da man også havde opbygget en meget stor testkapacitet og derfor kunne gå lokalt til værks ved lokale smitteudbrud.

De begrænsede og lokale restriktioner havde den virkning, at store dele af samfundet kunne holdes i gang. Bivirkningen var, at regelsættet blev sværere at navigere i end i foråret. Virksomheder klagede over skiftende regler, og journalister og debattører satte spørgsmålstegn ved anvisninger fra myndighederne, der forekom ulogiske eller tilfældige: hvorfor må man pruste som en hest på kondicyklen i motionscentret, mens det kræver mundbind, når man bagefter går ind i cafeteriet osv. osv. Det gav stof til medier og oppositionspolitikere og til dagligdagens samtaler, men hvor mange oplevede det egentlig som et problem?

Svaret ses i figur 4.1

Figur: 4.1 – Til at forstå?

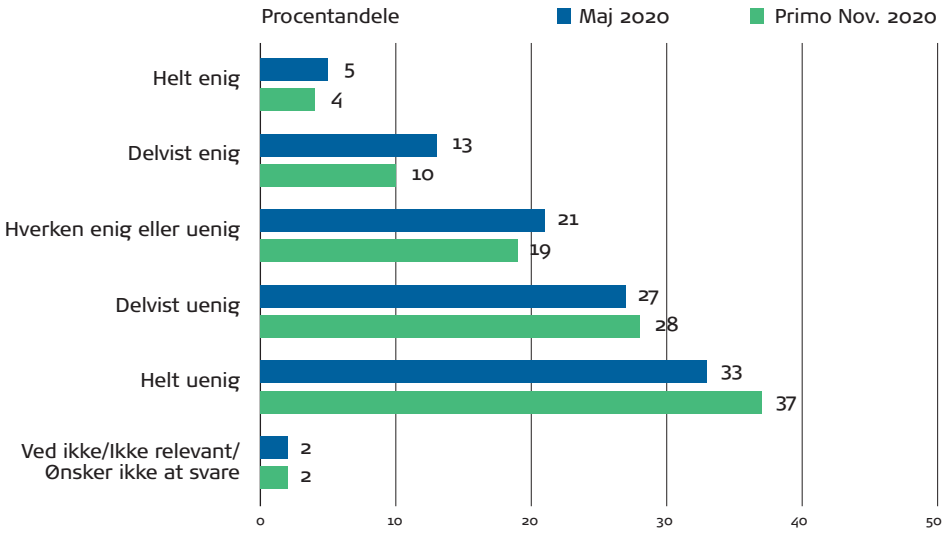

Spørgsmål: Jeg er i tvivl om, hvad der er rigtigt eller forkert at gøre i min hverdag under coronaepidemien. N > 2500.
Kilde: Epidemien og os. November 2020 og Tryghedsmåling 2019-20. TrygFonden

Borgerne var ikke meget mere kritiske over for uklare regler i efteråret end i foråret

Svaret er: de færreste. Svarene har ikke ændret sig synderligt siden maj, da oplukningen så småt kom i gang. Måske fordi mange ikke vil gøre et problem ud af det. Måske fordi de ikke oplevede det som et problem. Trods alt bevæger mange sig nok rundt i en overskuelig sfære, hvor rammer og regler er til at overskue.

Men ønsker man sig ikke færre regler, kunne man til gengæld godt ønske *mere* myndighed og færre af de bløde anbefalinger, som man selv skal fortolke i den givne situation.

Derfor er vores svarpersoner også blevet spurgt om de "savner mere præcise ordrer fra regeringen om, hvad jeg må og ikke må gøre under krisen". Det svarer lidt flere – nemlig 19 pct. – ja til, mens 58 pct. ikke oplever et problem her.

Og vi får en betydeligt større spredning i svarene, når vi spørger til effektiviteten. Har svarpersonerne tiltro, til, at reglerne virker efter hensigten? Svarene er sammenfattet i 4.2.

Figur 4.2 – Virker virkemidlerne?

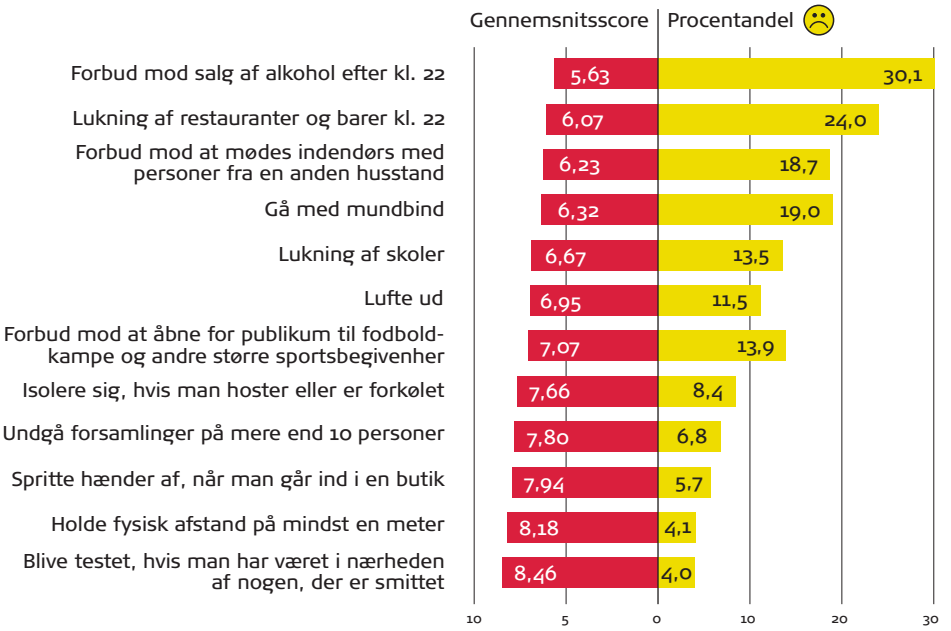

Spørgsmål: Der er forskellige krav og henstillinger til, hvad man skal gøre for at bekæmpe coronasmitten. På en skala fra 0 til 10, hvor effektive vil du så vurdere, at de følgende er?

Søjlen til højre viser, hvor effektive svarpersonerne *i gennemsnit* opfatter de nævnte restriktioner. Til venstre ses andelen, der finder dem så umulige, at de har givet bundkarakter – mellem 0 og 3 point på 10-punktsskalaen [5]

Der er generel tiltro til effektiviteten af virkemidlerne, men sandelig ikke lige meget til dem alle.

Forbud mod salg af alkohol efter kl. 22 opnår f.eks. kun 5,63 gennemsnitspoint og blandt de yngste er den tydeligt lavere (4,08 point blandt 18-19-årige).

Der er heller ikke stor tiltro til tidlig lukning af restauranter/barer. Det kan godt tænkes at afspejle, at navnlig de unge finder disse indgreb irriterende, men kan for andre afspejle en koldsindig vurdering af, at disse indgreb ikke altid stopper festen og den adfærd, som myndighederne gerne vil dæmpe.

Det var også ventet, at mundbind ville klare sig dårligt, når der blev spurgt til effektiviteten. Mange har sat spørgsmålstegn ved deres værdi – der også først fra midten af august blev et krav i offentlig trafik og endnu senere (i slutningen af oktober) også i butikker og andre "offentlige rum". En gennemsnitsvurdering på 6.32 er lunken, men måske ikke så ringe på den baggrund. Andre forholdsregler såsom afstandskravet, spritvask i supermarkedet og test når en smittet har været for tæt på, er derimod nærmest ukontroversielle.

Trods den "godartede autoritetstro" sluger befolkningen altså ikke alle coronaforholdsreglerne råt – og opleves de som ineffektive, kan det tænkes at slide på tilliden til myndigheder og politikere.

Det samme kan tænkes, hvis folk oplever, at politikerne tager nogle forkerte og evt. usaglige hensyn. Vi vil ikke have corona, men der er meget andet, vi heller ikke vil. Der er f.eks. goder, vi nødigt vil undvære.

Figur 4.3 giver et overblik

Figur 4.3 – Er der taget for meget eller lidt hensyn til...

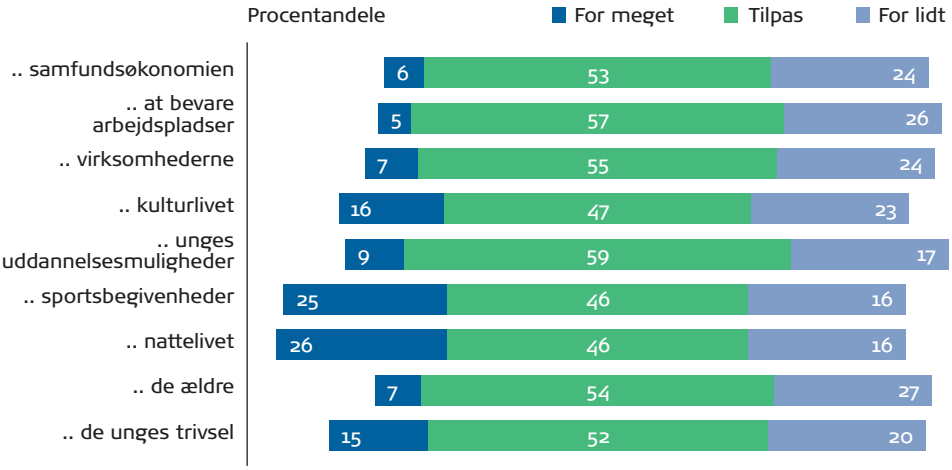

Spørgsmål: Fylder de følgende hensyn for meget, tilpas eller for lidt i regeringens håndtering af coronaepidemien. "Ved-ikke-svar" er udelad. N = 2521
Kilde: Epidemien og os. Primo november 2020. TrygFonden

Der er ikke meget, som myndighederne ligefrem tager *for meget* hensyn til. Hver fjerde synes dog, at sport og natteliv godt måtte prioriteres lavere

Tilfredsheden med vægtningen er dominerende. På seks af de ni emner er et absolut flertal tilfredse og i intet tilfælde er kritikerne fra de to sider sammenlagt flere end dem, der synes at regeringen netop har fundet den rette balance.

Man kunne godt forvente, at det var et emne, som de to mest almindelige køn ser ret forskelligt på, og forskellene er da også synlige. Kvinderne prioriterer generelt corona-bekæmpelse højest, og de prioriteter samfundsøkonomi, virksomheder og sport lavere end mændene. Forskellene er dog moderate. Aldersforskellene er endnu mindre.[6] End ikke hensynet til de ældre får for alvor vandene til at skille.

Det er ikke nødvendigvis sådan, at det er de samme mennesker, der er kritiske på alle punkter og f.eks. mener, at alle hensyn burde underordnes ønsket om at få bugt med corona – eller at ethvert andet hensyn bør trumfe coronabekæmpelsen. Analyserne viser dog, at nogle kritikpunkter særligt hyppigt hører sammen [7]:

Synes man, at der tages for lidt hensyn til virksomhederne, synes man sandsynligvis også, at hensynet til arbejdspladser og til samfundsøkonomien burde veje tungere, end regeringen har gjort det. Synes man derimod, at kulturlivet er blevet underprioriteret, er der også stor sandsynlighed for, at man finder, at regeringen har ofret for meget af sports- og nattelivet på corona-bekæmpelsens alter. De øvrige mønstre i svarene på disse spørgsmål er forholdsvis svage.

Igen er her en sammenhæng med politisk orientering, idet de økonomiske kritikpunkter er en sjælden fugl på venstrefløjen, navnlig hos Socialdemokratiets og Enhedslistens vælgere, mens de flyver i flok hos Liberal Alliance og Nye Borgerlige, og mere moderat hos De Konservatives og Venstres vælgere.

Myndighedernes performance

Som nævnt nåede tilliden til myndighederne et historisk højdepunkt i foråret. Siden er det gået ned ad bakke - sådan som det er vist i en række undersøgelser.

Således har YouGov i partnerskab med Institute of Global Health Innovation ved Imperial College I London siden marts på ugentlig basis bedt et repræsentativt udsnit i 29 lande om at bedømme kvaliteten af deres regerings corona-håndtering.

Den danske regering nåede sit (hidtidige) toppunkt 19. april med en positiv respons fra 88 pct. af befolkningen. Det hidtidige lavpunkt blevet nået ved målingen 18. november, da 63 pct. gav regeringens indsats en positiv bedømmelse. Sidste måling er således foretaget samtidig med indsamlingen af data til denne undersøgelse.[8]

Også HOPE-undersøgelsen fra Aarhus Universitet konstaterer et fald i andelen, der finder, at regeringen fører den nødvendige politik. Dog med den bemærkning, at niveauet stadig er højere end i flertallet af lande, som HOPE-forskerne sammenligner med.[9]

Den følgende figur sammenligner befolkningens vurdering af landets politiske ledelse i maj og primo november. Der er tale om et klassisk spørgsmål, der er stillet på samme måde helt tilbage til 1970'erne, og som bruges som en indikator for den "pragmatiske" tillid til det politiske system – når vælgeren skal se bort fra teatertorden og det kunstneriske indtryk i det hele taget.

Figur 4.4 – Politisk tillid – trods alt

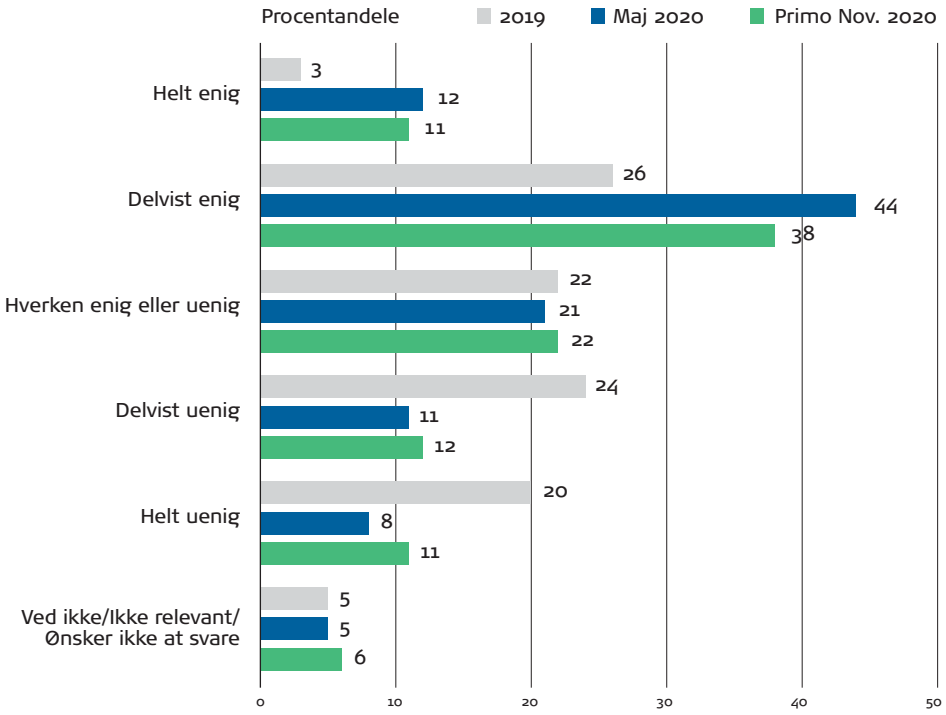

Spørgsmål: Man kan i almindelighed stole på, at vore politiske ledere træffer de rigtige beslutninger for landet. N > 2500.
Kilde: Epidemien og os. November 2020 og Tryghedsmåling 2019-20. November 2020. TrygFonden.

Tilliden til at politikerne arbejder fornuftigt for landets vel faldt syv pct. fra maj til primo november.

Perioden hen over sommeren og det tidlige efterår sled på tilliden til "de politiske ledere". Især var der færre af dem, der i forvejen kun var *delvis* forventer, at politikerne træffer nogle samfundsgavnlige beslutninger *at the end of the day*.

Det mest slående er vel alligevel stabiliteten i billedet.

Svarene er ellers indsamlet, mens de hidtil mest omdiskuterede corona-beslutninger – aflivningen af minkerhvervet - stod på. I dagene lige efter dataindsamlingen udviklede situationen sig imidlertid højdramatisk. En presset regering medgav, at den havde savnet lovhjemmel til beslutningen, og fødevareminister Mogens Jensen måtte trække sig efter voldsom kritik fra højre og venstre.

Derefter eskalerede konflikten yderligere med krav om hele regeringens afgang, kommissionsundersøgelse, hundredevis af traktorer i protesttog til København og Venstres næstformand Inger Støjbergs krav om at "dræne sumpen" på Slotsholmen – et udtryk, der forbindes med afgående præsident Trump. Alt i alt en udvikling, der kunne tænkes at ryste tillid til både regering, opposition og toppen af embedsværket.

Der blev derfor iværksat en mindre survey for at afdække, hvordan dette forløb havde forplantet sig til befolkningens oplevelse af myndighederne. Et centralt resultat ses i figur 4.5, der sammenligner synet på myndighedernes kompetence i maj med opfattelsen i begyndelsen og slutningen af november.

Figur 4.5 – Myndighed og dygtighed

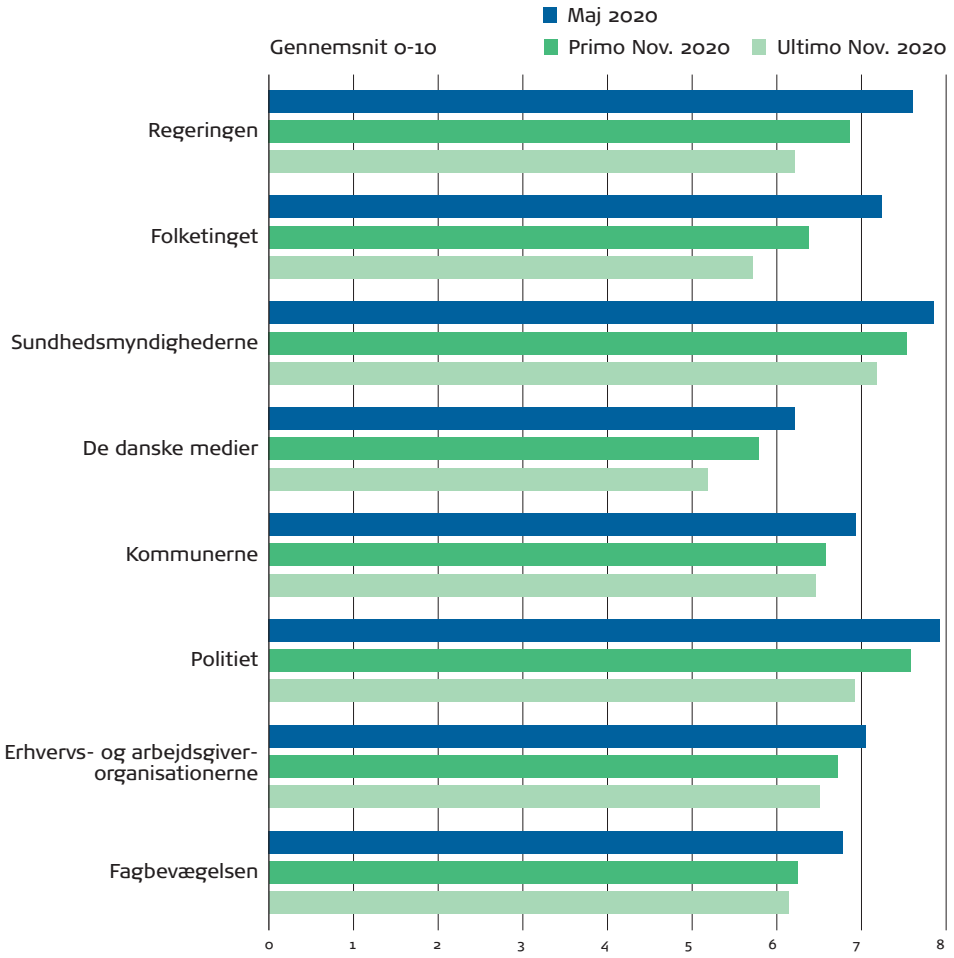

Spørgsmål: Hvordan synes du følgende personer og institutioner har håndteret deres opgave under coronaepidemien på en skala fra 0–10, hvor 0 er virkelig dårligt og 10 er virkelig godt?
N i maj og primo nov > 2167. N i ultimo nov = 729-1052
Kilde: Epidemien og os. Primo og ultimo november 2020 og Tryghedsmåling 2019-20. TrygFonden.

Vurderingen af myndighedernes kompetence faldt fra maj til begyndelsen af november, hvor minkskandalen gav den et yderlige hak nedad

Tiltroen til myndighedernes kompetence ligger fortsat højt – især hos kvinderne, der på samtlige spørgsmål har mere tiltro end gennemsnittet af mændene.

Det er også karakteristisk, at der er sket et fald over hele linjen fra maj til november. Udgangspunktet var også usædvanlig højt i maj, sammenlignet med tidligere undersøgelser.[10] Vi skrev dengang, at "tidevandet løfter alle både". Nu falder de igen.

Det er dog karakteristisk, at det navnlig er regeringsskibet og den parlamentariske skude, der er sunket i den almindelige agtelse. Regeringen tabte 0,7 point på tipunktsskalaen fra maj til begyndelsen af november og yderligere 0,7 point frem til slutningen af november. For Folketinget var tabet endnu kraftigere, nemlig 2,2 point i alt. Største fald skete her mellem maj og oktober.

Faldet er sket nogenlunde jævnt hos mænd og kvinder – der som sagt hele tiden har ligget højest. De 6,2 point tillid, som regeringen opnåede ovenpå den foreløbige kulmination på minkkrisen i slutningen af november, dækker således over 6,7 gennemsnitspoint hos kvinderne og 5,7 point hos mændene. Der er også en tendens til større polarisering, selvom den er svag. Der er med andre ord ikke bare tale om, at tilliden til regering og folketing falder jævnt over hele linjen – der er også nogle, der reagerer kraftigt og derfor trækker gennemsnittet ned. Tendensen er tydeligst blandt mændene.[11]

Det er også værd at bemærke, at både politiet og sundhedsmyndighederne har tabt tillidspoint i begge dele af tidsperioden. Tilbagegangen er derimod ganske beskeden for erhvervsorganisationer og kommuner, der ikke var involveret i minksagen.

The bottom line

Det antages normalt, at befolkningen bedre får bugt med epidemien, hvis den følger myndighedernes anvisninger i praksis. Det hjælper, hvis den har en grundlæggende tillid til såvel myndighederne som anvisningerne.[12]

Holdningen til smittesporingen er et godt eksempel på sammenhængen. I Danmark siger 68 pct. at de vil hjælpe med at opspore mulige smittede, hvis myndighederne henvender sig om det. Det er højt i international sammenligning. I USA er tallet eksempelvis 60 pct. og i Frankrig er det kun godt hver anden - 54 pct. - der vil hjælpe myndighederne med at smitteopspore.

Når man så beder de borgere, der takker nej, om at forklare sig, svarer 45 pct. af franskmændene og 47 pct. af amerikanerne, at de ikke vil overlade staten den slags data. I Danmark svarer kun ca. hver fjerde af nejsigerne (26 pct.) det samme – og som nævnt er andelen af nejsigere også mindre.[13] Det viser, at den grundlæggende myndighedstillid er vigtig.

Men hvor høj er tilliden til, at myndighedernes krav til os under epidemien er fornuftige – hvis det foreløbige regnskab skal gøres op? I det følgende spørgsmål gav vi kun svarpersonerne to svarmuligheder:

Figur 4.6 – Fornuft eller mangel på samme

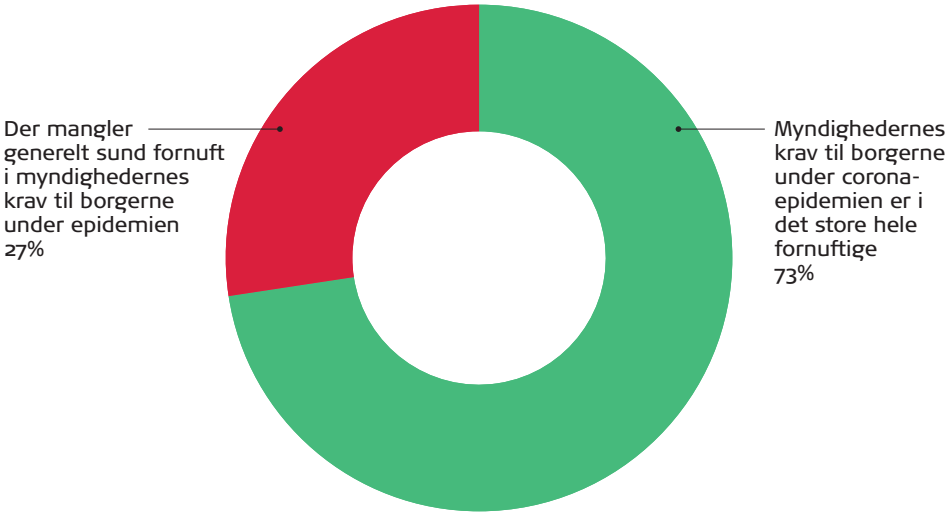

Spørgsmål: Hvilket af de to synspunkter her kommer tættest på dit eget (selvom du måske ikke er helt enig)? N =2521.
Kilde: Epidemien og os. November 2020. TrygFonden

Ca. tre ud af fire hælder mest til, at myndighedernes Corona-krav er fornuftige

I første halvdel af november fandt tre fjerdedele fortsat myndighedskravene overvejende fornuftige, 77 pct. af kvinderne og 69 pct.af mændene. Og som i tidligere spørgsmål er der også en betydelig forskel i vurderingen mellem partiernes vælgere, især mellem Liberal Alliances og Nye Borgerliges vælgere og resten. I de to partier finder et flertal på hhv. 70 pct. og 53 pct., at myndighedskravene mangler sund fornuft. Heri ligger også, at Nye Borgerliges vælgerkorps er delt næsten midt over – idet 47 pct. hælder til det modsatte synspunkt.

Hos Dansk Folkepartis og De Konservatives vælgere bakker et solidt flertal på hhv. 54 og 59 pct. grundlæggende op om politikken, og Venstres vælgere ligger tæt på gennemsnittet i befolkningen med 69 pct., der generelt finder myndighedskravene fornuftige. På den røde side er tilslutningen endnu højere – blandt de socialdemokratiske vælgere ser ikke færre end 94 pct. fornuften i myndighedernes krav. Andelen er i øvrigt endnu højere nu end blandt de vælgere, der stemte på S ved folketingsvalget i 2019, og det demonstrerer dermed tydeligt, hvordan coronahåndteringen er blevet en vindersag for regeringen.

I hvert fald indtil midt i november 2020. For derefter rullede som allerede omtalt minkskandalen, der - som vist i figur 4.5 - fik tiltroen til alle de implicerede myn-

digheder til at falde. Det var nærliggende at antage, at det også havde givet tilliden til corona-håndteringen et knæk. Derfor blev spørgsmålet gentaget i den opfølgende undersøgelse i slutningen af november.

Ændringen var dog næsten ikke til at få øje på. De 73 pct., der i det store hele fandt myndighedskravene fornuftige, var nu skrumpet til 71 pct., mens dem, der generelt efterlyste sund fornuft hos myndighederne, omvendt var blevet to pct. flere. Selvom myndighederne har tabt tillidspoint, er tilliden til deres anvisninger øjensynlig så godt som usvækket.

En vigtig målestok for tilliden til corona-håndteringen er viljen til at lade sig vaccinere. Nogle skøn taler for, at ca. 80 pct af befolkningen skal vaccineres, hvis COVID-19 skal udryddes helt i Danmark. Dér er vi ikke helt, som det ses i figur 4.7.

Figur 4.7 – Vaccine – ja tak

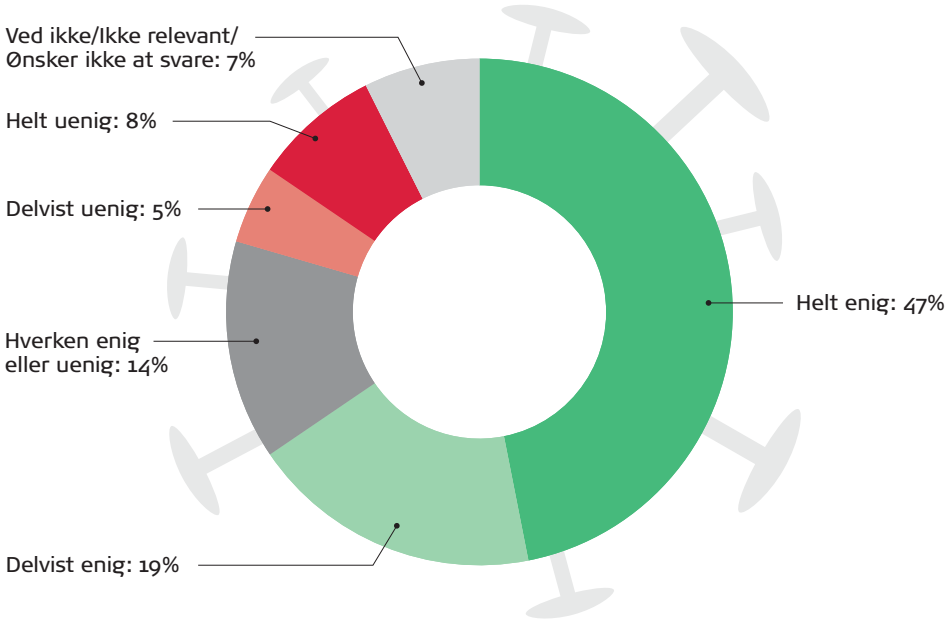

Spørgsmål: Jeg vil følge sundhedsmyndighedernes råd, hvis de anbefaler folk som mig at få en godkendt vaccine mod coronavirus
N =2521 Kilde: Epidemien og os. November 2020. TrygFonden

Et stort flertal er helt eller delvis parate til at lade sig vaccinere. Regnes ved-ikke svarene med – som ovenfor – er tallet 68 pct. Hvis ikke er 71 pct. vaccinationsparate og ni pct lodret imod.

Spørgsmålet er velformuleret, fordi det præciserer, at der skal være tale om en "godkendt" vaccine, der er "anbefalet til en som svarpersonen". Formuleringen er lånt fra HOPE-projektet, der selv finder endnu flere vaccinepositive i sin (seneste) undersøgelse (78 pct. mod 71 pct. her).

Ifølge HOPE er niveauet markant højere her end i de syv andre lande, der sammenlignes med – inkl. Sverige, hvor kun 59 pct. erklærer sig parate til at tage imod vaccination.[14]

Nærværende undersøgelse viser, at der ikke er nævneværdig kønsforskel på svarene og heller ingen systematisk aldersvariation, undtagen i den øverste ende af aldersskalaen. Blandt +50-årige er 67 pct. helt eller delvis med på at blive vaccineret, og har man passeret de 66, er andelen af vaccinationsparate på 80 pct.

Alt i alt syntes der altså fortsat at være en høj tillid til myndighedernes anvisninger i slutningen i november efter den foreløbige kulmination af minkskandalen og før efterårets stejle smittekurve for alvor kom ind på den folkelige lystavle.

---

4) Se note 2

5) Polariseringen i spørgsmålet kan også måles med det statistiske begreb standardafvigelsen: Jo højere den er, jo større forskelle i svarene gemmer sig under gennemsnittet. Her er standardafvigelsen højest mht. lukning af barer mm kl. 22 3,43 og forbud mod publikumsfodbold 3,19. Den er mindst når det kommer til afspritning af hænder i butikker 2,18 samt afstandskravet på en meter 2,14.

6) Statisk udtrykt er den forklarede varians af aldersfordelingen under 1 procent.

7) Dette bekræftes af en såkaldt faktoranalyse, men fremgår også umiddelbart af en korrelationsmatrice: der er IKKE OVERRASKENDE ekstremt høje korrelationer (over 0,8) mellem de tre nævnte spørgsmål om samfundsøkonomi, arbejdspladser og virksomheder.. Korrelationerne mellem dem, der finder kultur, sports- og nattelivet forsømt, er en smule lavere (ca. 0,7) Faktoranalysen frembringer i øvrigt en tredje faktor, der forbinder hensynet til ældres og unges trivsel, men de er knapt så entydigt forbundne.
8) Se https://yougov.dk/news/2020/09/03/international-covid-19-tracker-update-2-september/
9) HOPE sammenligner med Sverige, Storbritannien, USA, Italien, Frankrig, Tyskland og Ungarn
10) Tryghedsmålingerne har gennem årene stillet et spørgsmål om tilliden til en række samfundsinstitutioner med den samme svarskala – men naturligvis uden at inddrage corona. F.eks. blev tilliden til Folketinget i sommeren 2017 målt til 4,98 og i sommeren 2019 til 5.19, mens den pludselig i maj 20 røg op på 6.48.

11) Spredningen i svarene er målt vha. standardafvigelsen, der var 2,6 blandt kvinderne i begyndelsen af november og voksede fra 2,7 i slutningen af måneden. Blandt mændene voksede den fra 3,0 til 3,2 dvs. de i forvejen mindre enige mænd blev endnu mindre enige om regeringens dueligheed.

12) HOPE projektets målinger fra ugen frem til 22. november viste af motivationen til at bidrage til at overholde sundhedsrådene er høj, men har nået det laveste niveau for hele perioden. Dog er dog indtil videre tale om meget små bevægelser. Danskernes Smitteforebyggende Adfærd og Opfattelser. Marie Fly Lindholt, Frederik Jørgensen, Alexander Bor & Michael Bang Petersen 25. november 2020

13) Se: Imperial College London YouGov Covid 19 Behaviour Tracker http://www.coviddatahub.com/

14) Ud over Sverige indgår Storbritannien, USA, Italien, Frankrig, Tyskland og Ungarn. I HOPE-projektet. Se: Willingness to Use an Approved COVID-19 Vaccine: CrossNational Evidence on Levels and Individual-Level Predictors. (Preprint) December 2, 2020

5. Blev vi for slappe i efteråret?

Mange i medierne har registreret, at corona-påpasseligheden blev mindre hen over sommeren og ind i efteråret. Tv og aviser svømmede over med beretninger om løsslupne unge og fester under åben himmel og ordet *corona-fatigue* kom efterhånden på alles læber.

Men hvor meget slappede vi egentlig af? Forskerne bag HOPE-projektet, der hver dag har indsamlet svar fra ca. 500 personer om deres holdninger og handlinger under epidemien, så ikke så mange bekymrende tegn. Ganske vist blev vi et godt stykke ind i efteråret mindre opmærksomme, mindre nervøse for smittetruslen og mindre motiverede for at handle på den. Men større skred i adfærden så forskerne ikke mange tegn på. I en aktuel analyse fra 25. november opsummeres de centrale konklusioner således:

"(1) Danskernes opmærksomhed på hygiejne er stabil og høj. (2) Opmærksomheden på afstand har stabiliseret sig på det højeste niveau siden slutningen af maj. (3) Antallet af smitterelevante kontakter har de seneste uger været på 5-7 kontakter om dagen. Dette er det laveste niveau af kontakter siden midten af juni. (4) Andelen der har brugt mundbind 7+ gange den seneste uge har stabiliseret sig på omkring 70 procent." [15]

At denne indsats ikke har været tilstrækkelig til at bremse smitteudviklingen, ses i figur 5.1.

Figur 5.1 – Ny-smittede i sidste uge pr. 100.000

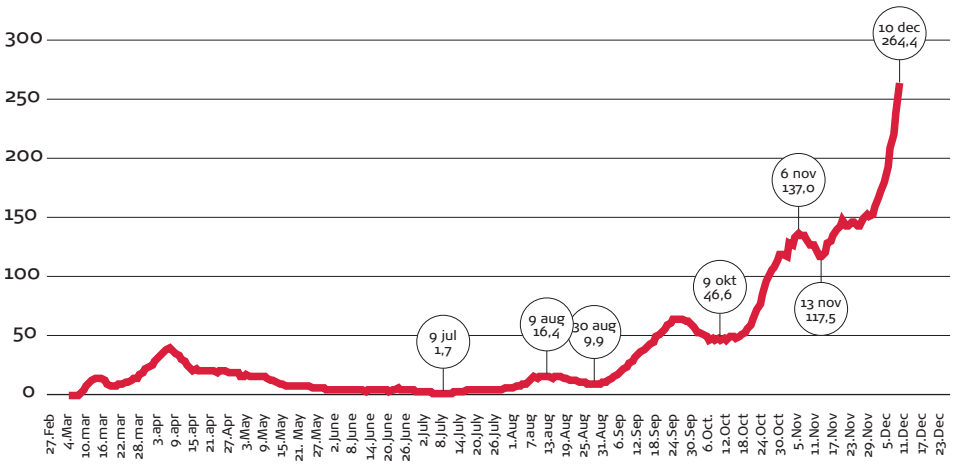

Kilde: Jørgen Goul Andersen på basis af data fra SSI (dashboard) Sidst aflæst 10. december.

Smittetrykket er steget næsten eksponentielt fra sommer til vinter 2020.

I COVID-trackeren fra YouGovs og Imperial College fremstår danskerne gennemgåede ikke som særligt forsigtige – f.eks. i sammenligning med lande, hvor kurven knækkede tidligere end her.[16] Billedet er dog broget, når man ser ud over den samlede mængde af mulige corona-forholdsregler. COVID-trackeren bekræfter ganske vist billedet fra HOPE, at danskerne er i top med hensyn til håndhygiejne. På flere andre punkter hænger danskerne langt tilbage i feltet. Ingen er eksempelvis så utilbøjelige som danskerne til at afstå fra at invitere gæster hjem.

I midten af november ville 49 af danskerne slet ikke eller sjældent takke nej til gæster, hvorimod 86 pct. af de britiske svarpersoner frabad sig hjemmebesøg.[17] Og Danmark var et af de få lande i undersøgelsen (sammen med Østrig og Finland), hvor det stadig stort set var OK at mødes i grupper på 2-10 personer.

Ser man på de corona-forholdsregler, der var større fokus på i Danmark i perioden, var der også flere, der slappede af mellem maj og november. Det oplyser de selv i figur 5.2.

Selvom figuren kan tyde på relativ stabilitet, er der altså næsten en tredjedel af svarpersonerne, der selv oplyser, at de ikke har fulgt reglerne til punkt og prikke. Så samlet set var vi – også i egen opfattelse – en del mindre forsigtige end i maj, da smittetrykket var en brøkdel af det nuværende og det tværtimod var hospitalernes særlige coronaafdelinger, der måtte lukkes ned.

Kun 15 pct. i oplyste primo november, at de ikke oplevede brud på reglerne "på daglig basis". I maj var tallet trods alt lidt højere: 21 pct.

Figur 5.2 – Corona-compliance

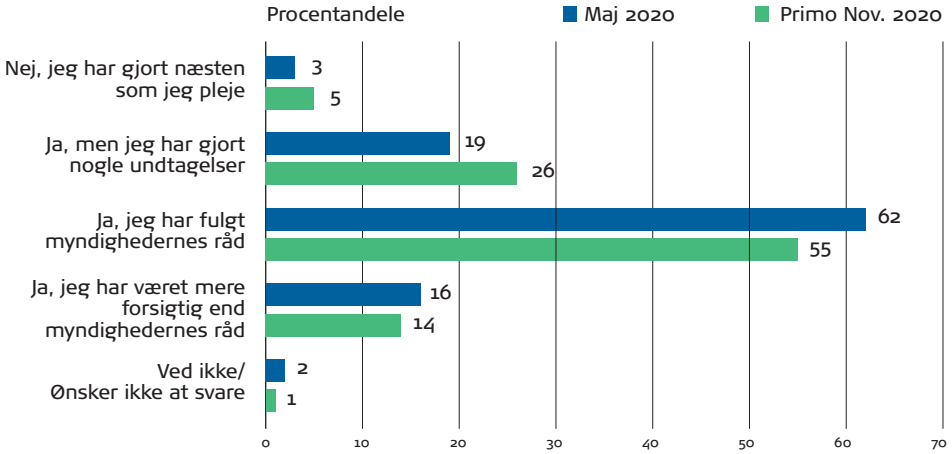

Spørgsmål: Har du fulgt myndighedernes anbefaling om at begrænse fysisk kontakt? N > 2500.
Kilde: Epidemien og os. Primo november 2020. Tog Tryghedsmåling 2019-20. November 2020. Tryg-Fonden.

Et par pct. flere end i maj er holdt op med at følge reglerne og 7 pct. flere har gjort undtagelser. Der er også lidt færre, der ligefrem 'overopfylder' myndighedernes anbefalinger

Samme tendens træder frem, når svarpersonerne skal forholde sig til udsagnet "det sker efterhånden mere og mere tit, at jeg ikke holder afstand nok til andre". 17 pct. er enige (heraf 3 pct. *helt* enige). Blandt de 18-24-årige gælder det ca. en tredjedel.

På det generelle opsamlingsspørgsmål "alt i alt er jeg nok mindre forsigtig end under nedlukningen i foråret" er 22 pct. enige og det samme gælder op imod halvdelen af de 18-24-årige.

I det hele taget er alderseffekterne tydelige i disse adfærdsspørgsmål [18], hvad der måske kan være med til at forklare, at 70 pct. af de 18-24-årige er nervøse for at komme til at smitte nærtstående – således som vi så i afsnit 1.

15) Danskernes Smitteforebyggende Adfærd og Opfattelser HOPE-Projektet (www.hope-project.dk) Marie Fly Lindholt, Frederik Jørgensen, Alexander Bor & Michael Bang Petersen 25. november 2020

16) YouGov har indsamlet svar med få dages mellemrum for Imperial College i London siden 16. marts. Repræsentative udsnit fra 15 lande indgår i undersøgelsen: Australien, Canada, Danmark, Finland, Frankrig, Holland, Italien, Japan, Norge, Singapore, Spanien, Storbritannien, , Sydkorea, og Tskland Spain, Sweden, United Kingdom). Personal measures taken to avoid COVID-19 | YouGov, Se https://yougov.dk/news/2020/09/03/international-covid-19-tracker-update-2-september/

17) Sociale begivenheder hjemme er en meget vigtig kilde til smittespredning, bl.a. sammenlignet med smitten fra mere tilfældige kontakter. Se Report 38 - SARS-CoV-2 setting-specific transmission rates: a systematic review and meta-analysis https://www.imperial.ac.uk/mrc-global-infectious-disease-analysis/covid-19/report-38-transmission/

18) Derimod er der – modsat vores formodning - ikke væsentlige og systematiske forskelle, når vi sammenligner svarene fra mænd og kvinder, civilstand og forskellige familetyper.

6. Mainstream og modstrømme

"Desværre kunne man ikke give minuspoints til spørgsmålet om hvorledes forskellige institutioner havde håndteret sundhedskrisen, som vel at mærke har resulteret i afskaffelsen af det danske demokrati, med det formål at fjerne borgerens ansvar for sig selv til fordel for, at staten nu er fuldt ansvarlig for og reel ejer af borgeren. Tillykke til Stalin, Berija, Castro, Hitler, Goebbels mfl. De har i sandhed ikke levet forgæves…" Kommentar fra svarperson til spørgeskemaet bag Epidemien og os Primo november 2020.

Selvom det er gået lidt ned ad bakke med både tilliden til myndighederne og corona-disciplinen i nogle grupper har ca. tre fjerdedele af befolkningen overordnet set stadig tillid til myndighedernes anvisninger – det fremgik af figur 4.6.

Men hvordan tænker den sidste fjerdedel? Er der mon tale om mennesker, der er blevet særlig klemt af corona-krisen – eller er deres modstand mere ideologisk bestemt? Og hvilken rolle spiller de protester, der fremfører helt alternative forståelser, i nogle tilfælde baseret på hemmelige sammensværgelser af fremtrædende politikere og/eller store firmaer. En særligt velbesøgt demonstration i København sidste lørdag i august havde mere end 1000 deltagere, hvilket fik nogle til at opfatte det som om konspirationsteorier var blevet et massefænomen – også i Danmark.[19] Der har også været en del offentlig fokus på den SoMe-aktivitet på Facebook mm., der understøtter de alternative forklaringer.

Hvilken betydning dette har for forståelsen og håndteringen af epidemien uden for de særligt indviedes kreds, er dog ikke undersøgt nærmere.

En af de forestillinger, der er blevet kædet sammen med alternative forståelser af corona, er den nye bevægelse imod udrulningen af 5G-netværket. Det er en skepsis, som vi finder mere eller mindre udtalt hos 18 pct. af svarpersonerne i denne undersøgelse, oftere hos kvinder end mænd og oftere hos personer over end under 50.

Andre har en mistanke om, at den fremherskende historie om, at epidemiens opståen på et eksotisk madmarked i den kinesiske by Wuhan i virkeligheden dækker over storpolitiske magtspil – en antydning, som både er ventileret af den amerikanske præsident Trump og af talsmænd for Kinas regering.

I Danmark erklærer 12 pct. sig helt eller delvis enige i at virussen kan være fabrikeret af en fjendtlig stat – jf. figur 6.1

Figur: 6.1 – Fjendens værk

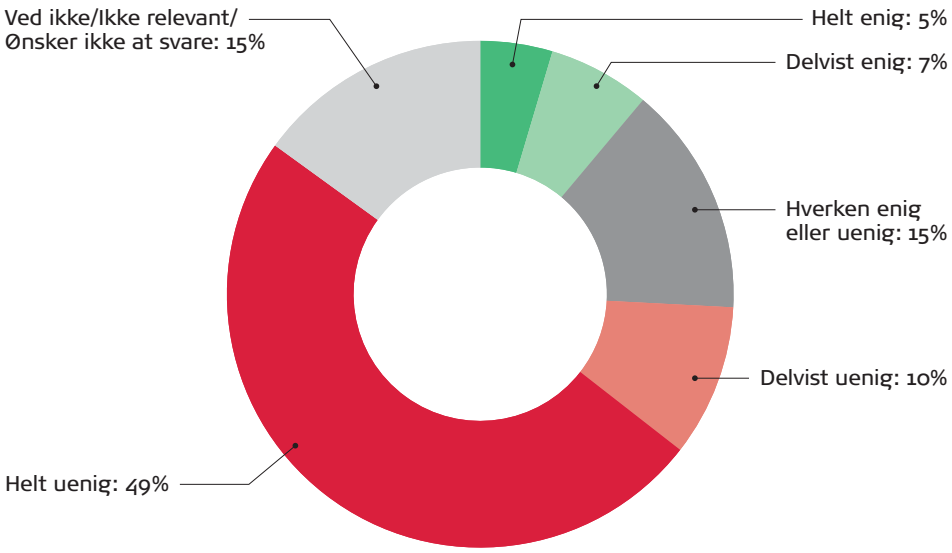

Spørgsmål: Det er sandsynligt, at coronavirus er fremstillet af en fjendtlig stat for at fremme statens politiske mål
N =2521 Kilde: Epidemien og os. November 2020. TrygFonden

En ud af tyve finder det meget sandsynligt, at virus er udslag af fjendtlige hensigter, mens halvdelen omvendt finder det helt usandsynligt. De øvrige er mindre sikre eller indifferente.

Hvor kvinderne og de lidt ældre er i overtal, når det gælder modviljen mod 5G, er mistanken om fjendtlige hensigter mere udbredt blandt mænd og blandt yngre – selvom vi naturligvis taler om ret små tal.

En hel del flere deler mistanken om, at regeringen tilbageholder vigtig information for borgerne. Flere end hver fjerde hælder mod sådan en opfattelse, og færre afviser den blankt. Det skyldes ikke bare, at regeringer altid er nødt til at træffe følsomme beslutninger bag lukkede døre, er en kritisk brod i spørgsmålet. Myndighederne tilbageholder information for borgerne, *som de egentlig ikke burde*.

Se figur 6.3

Figur 6.3 – Skjuler de noget?

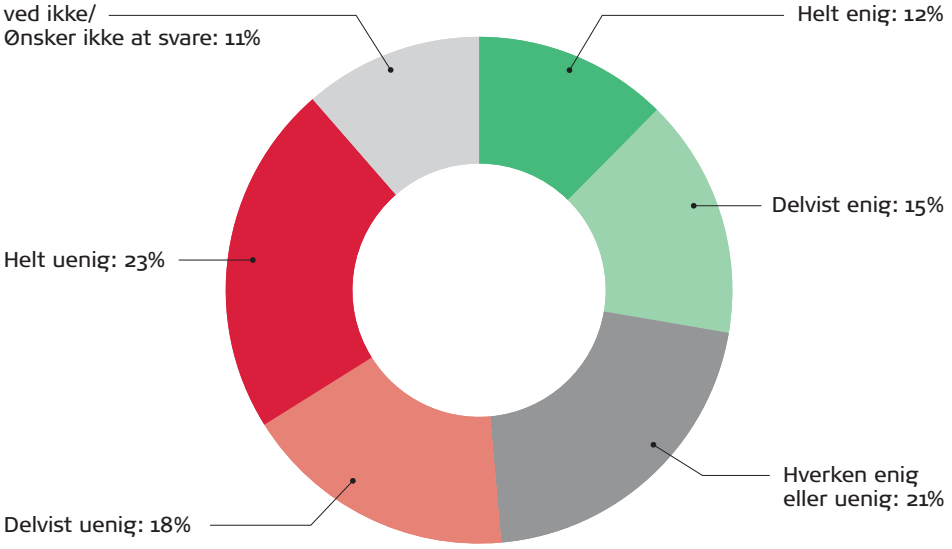

Spørgsmål: Jeg er sikker på, at regeringen tilbageholder vigtig information, som vi burde kende til.
N =2521 Kilde: Epidemien og os. November 2020. TrygFonden

27 pct. er helt eller delvis enige i, at regeringen tilbageholder vigtige informationer for borgerne.

Også her er der tale om en kritik, der er mere udbredt hos mænd end hos kvinder. Her er der derimod ingen forskel mellem aldersgrupperne.

En fjerde form for mistillid kunne bero på oplevelsen af, at støttemilliarder til betrængte erhverv var fordelt uretfærdigt. De spektakulære sager har foreløbig været få. Myndighedernes whistleblower-ordning for snyd med støttemidler har ganske vist givet over 500 indberetninger, men politiet havde rejst færre end en snes sager, da undersøgelsen blev gennemført.[20]

Det er tydeligt, at spørgsmålet ikke har optaget offentligheden meget. 43 pct. vælger diverse ikke-svar og kun 13 pct. finder, at der er en eller anden grad af hold i kritikken.

Figur: 6.4 – De forkerte lommer?

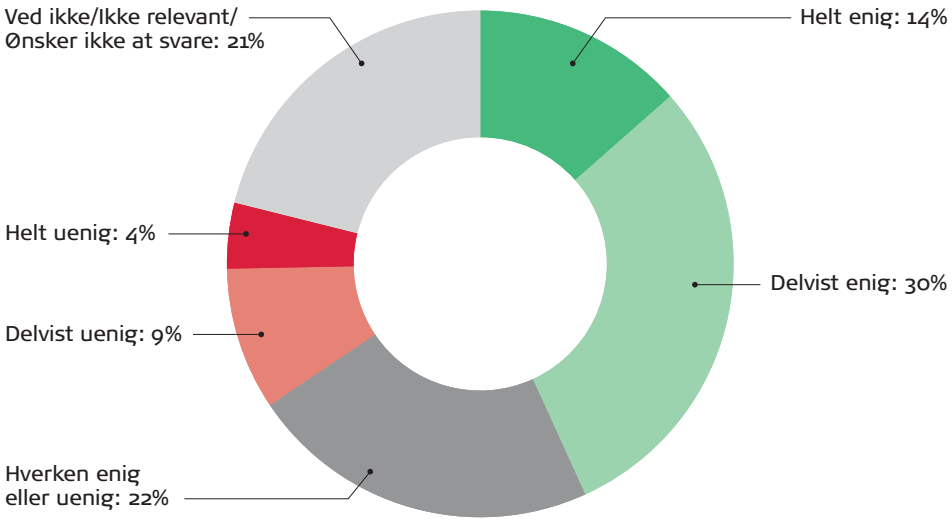

Spørgsmål: De offentlige støtteordninger går i det store hele til dem, der er blevet ramt hårdt af coronaepidemien. N =2521
Kilde: Epidemien og os. November 2020. TrygFonden

Kun 1 ud af 25 er helt sikker på, at støtten er gået til "de forkerte".

Stærke og svage modstrømme

I det følgende undersøger vi, hvordan de forskellige typer af kritik hænger sammen med vores svarpersoners opfattelse af fornuften i corona-politikken – som vist i figur 4.6.

Det fremgik, at i alt 73 pct. af befolkningen – trods voksende forbehold overfor regeringen og myndighederne – fandt, at politikken generelt er mere fornuftig end ufornuftig. Vi så også, at dette stort set ikke blev påvirket af minkskandalen.

27 pct. af hele befolkningen opfattede omvendt den generelle corona-politik som ufornuftig – som det ses i den lyserøde søjle øverst i figur 6.5.

De øvrige søjler viser, hvor stor en andel af dem, der giver udtryk for en given kritik, der er generelt kritiske. Er det med andre ord ideologiske, økonomiske eller de såkaldt alternative argumenter, der tæller mest blandt de borgere, som finder corona-politikken ufornuftig?

Den gruppe, der kritiserer at corona-bekæmpelsen er gået for hårdt ud over kulturlivet, er forholdsvis stor (på 562 ud af de 2521 personer, der repræsenterer hele befolkningen i vores undersøgelse). Som vi så i figur 4.3 hænger holdningerne i denne gruppe desuden tæt sammen med dem, der fandt at sporten og nattelivet fik for trange kår i corona-Danmark. Vi kan derfor formode, at gruppen i realiteten repræsenterer en bredere strømning. Det er dog en form for utilfredshed, der forholdsvis sjældent får folk til at se corona-politikken som ufornuftig mere generelt.

Figur 6.5 – Coronakritik og andre holdninger

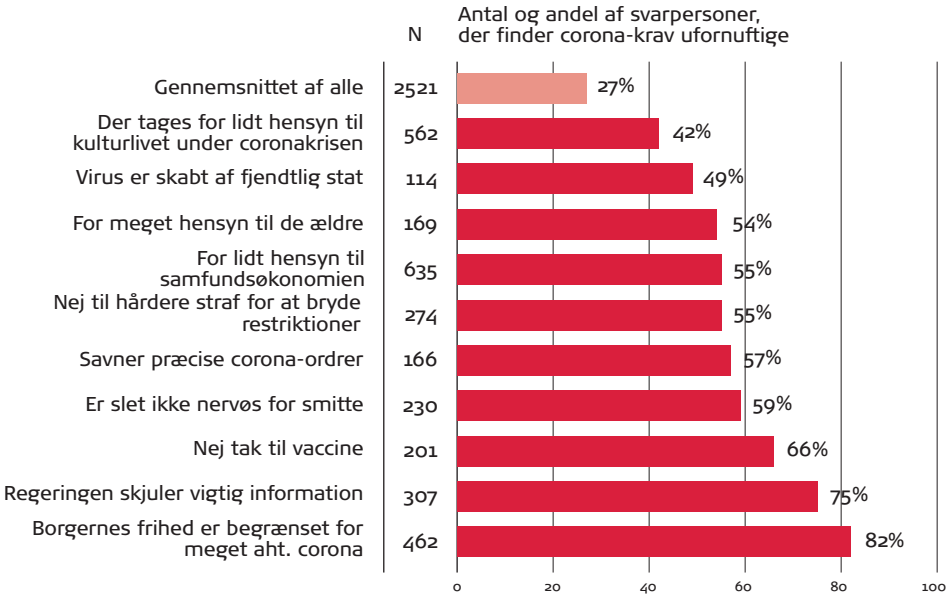

Kilde: Epidemien og os. Primo november 2020. TrygFonden

Figuren sammenligner forskellige grupper af kritikere. Øverste søjle viser den andel i hele befolkningen, der afviser corona-kravene som ufornuftige. Nedenunder følger de forskellige grupper af kritikere. Tallet N viser, hvor mange svarpersoner der deler det nævnte kritikpunkt. Søjlen viser, hvor mange procent af disse, der helt generelt savner "sund fornuft i myndighedernes krav til borgerne under epidemien."

Anderledes forholder det sig med dem, der finder det helt sandsynligt, at virussen er skabt af en fjendtlig magt. Her finder halvdelen corona-politikken ufornuftig, men gruppen er talmæssigt lille, så vi har at gøre med en mindre kilde til kritik og bestemt ikke en af de kraftige modstrømme. Det samme kan vi sige om gruppen, der fandt at corona-politikken er styret for meget af hensynet til de ældre.

Ganske anderledes forholder det sig med dem, der finder at hensynet til samfundsøkonomien er blevet tilsidesat. Som nævnt i omtalen af figur 4.3 ovenfor, er der i dette spørgsmål en stærk sammenhæng til dem, der finder hensynet til virksomheder og job underprioriteret, så vi har med andre ord at gøre med en endnu større gruppe af utilfredse. Som nævnt er de overvejende mænd og særligt hyppigt forekommende blandt Nye Borgerliges og især Liberal Alliances vælgere.

Som vi så i første afsnit, er corona blevet danskernes utryghed nummer et, fordi mange er bange for smitten. Det gælder dog ikke alle, hvad der kan hænge sammen med deres risikoprofil eller med en alternativ forståelse af sygdommen. Hele seks ud af ti i denne gruppe undsiger den overordnede corona-politik. Gruppen tæller ca. 10 pct. af befolkningen.

Blandt de otte pct. der helt afviser at lade sig vaccinere, finder to ud af tre den førte politik ufornuftig, og er dermed også en gruppe, der må tages i betragtning.

Vi finder dog endnu større modstand i en endnu større gruppe blandt dem, der mistænker regeringen for at skjule noget. Det skyldes nok delvis, at vi sammenholder to spørgsmål, der begge kan ses som en form for utilfredshed med regeringen. Men der er nok også en portion "sammensværgelsesteori light" i denne mistanke.

Mest massiv er dog modstanden mod mainstream i den gruppe, der finder at friheden knægtes af corona-begrænsningerne. Mere end otte ud af ti finder corona-politikken ufornuftig. Stikprøven omfatter 461 personer, svarende til 18 pct. af befolkningen.

Mere avanceret statistisk analyse viser, hvad de forskellige faktorer betyder hver for sig, når vi holder alle de andre konstant.

Analysen bekræfter hovedindtrykket i figuren: frihedsbegrænsningen er (langt) den vigtigste faktor blandt dem, der får svarpersonerne til at undsige corona-politikken generelt. Herefter kommer mistanken om, at regeringen skjuler information. På tredjepladsen kommer kritikken af at økonomiske hensyn - efter svarpersonens opfattelse - er ofret på corona-bekæmpelsens alter. Tilsammen forklarer de tre faktorer en meget stor del af kritikken af den overordnede politik.

Forestillingen om, at coronaen skulle være skabt bevidst for at fremme politiske mål hos en stat, spiller derimod en forsvindende rolle og skepsis mod 5G netværket slet ingen.[21]

Der er ikke tegn på, at 5G skeptikere skulle være mindre forsigtige med hensyn til corona end gennemsnitsdanskeren. Derimod er tilhængere af teorien om den fjendtlige statsmagt bag coronaen lidt mere tilbøjelige til at fire på reglerne. Det samme gælder dem, der mistænker regeringen for at holde vigtige informationer for sig selv. Gruppen, der finder at friheden er blevet begrænset, tager sig til gengæld flere friheder.

---

19) Jeg mødte toppen af den danske konspirationsbevægelse. Og fandt ud af, hvorfor den er klar til at indtage gaderne. Iben Bjørgulf Antonsen, Zetland 2. September 2020. https://www.zetland.dk/historie/s8aL16KM-aOPVzZzY-9ddcf

20) Se: Finans d. 29. oklober: https://finans.dk/erhverv/ECE12522153/faa-indberetninger-af-snyd-med-coronahjaelp-har-foert-til-politisager/?ctxref=ext

21) Om der er andre "alternative" forklaringer, der har bred støtte – og som påvirker synet på corona-restriktionerne negativt – kan vi ikke vide.

7. Sammen og/eller hver for sig

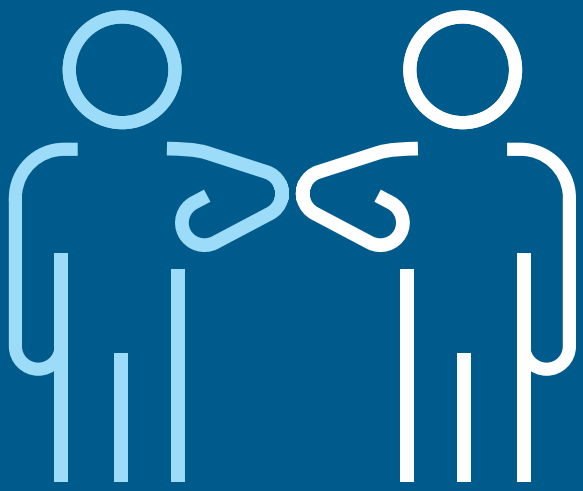

I juni og juli spurgte det anerkendte amerikanske PEW Research Center borgere i 14 lande, hvor meget deres liv har ændret sig på grund af corona-epidemien. De fleste rapporterede om ændringer, der kunne mærkes.

I USA, Canada, Japan, Sydkorea og Sverige havde mindst 2/3 af befolkningen oplevet ændringer i høj grad eller i nogen grad og for landene samlet set var middelværdien 58 pct.

Danmark skilte sig helt ud. Kun 27 pct. i Danmark havde oplevet, at livet havde forandret sig i høj eller i nogen grad.[22]

I primo november gentog vi spørgsmålet i denne undersøgelse, men nu var svarfordelingen en ganske anden – jf. figur 7.1

Tallene ligner nu i høj grad det gennemsnit , som PEW fandt for alle lande midt i sommer, men hvorfor så mange ser ud til at have skiftet synspunkt fra juni-juli til november, kan vi kun gisne om.[23]

En forklaring er naturligvis, at flere fik de fysiske, psykiske, familiemæssige og økonomiske konsekvenser at mærke efterhånden. Vi vurderer dog, at der også skete en mere *umålelig* forandring af stemningen fra sommermånederne og ind i efteråret, der ændrede perspektivet for nogle.

Figur 7.1 – Parantes eller epoke?

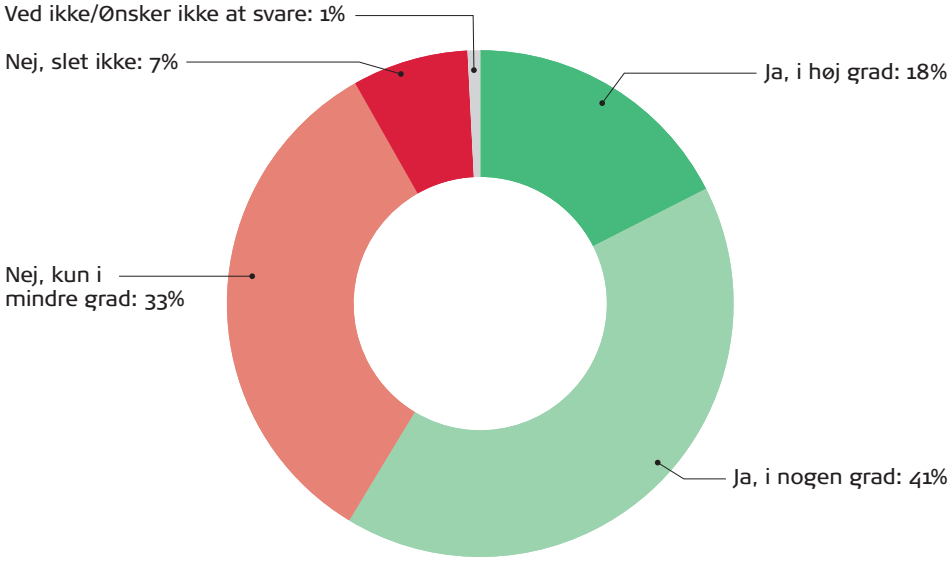

Spørgsmål: Har dit liv ændret sig som følge af coronaepidemien?
Kilde: Epidemien og os. Primo november 2020. TrygFonden

Omtrent hver femte har i høj grad fået tilværelsen forandret af coronaepidemien.

PEW- målingen i sommer skete efter et forår, der var gået langt bedre her end mange andre steder. Vi undgik sundhedsmyndighederne berømte "røde kurve" og havde faktisk færre døde end normalt. Vi krøb endda under den grønne kurve, som sundhedsmyndighederne sigtede efter. På lavpunktet var virus næsten udryddet på dansk jord (med 260 smittede i hele landet i alt). Og stemningen var præget af tillid og sammenhold, der bekræftede mange af vores yndlingsfortællinger om Danmark.

Det afspejledes tydeligt i Tryghedsmåling 2019-20, hvor 2/3 fandt, at "borgerne er gode til at hjælpe og passe på hinanden under epidemien". Lige så mange erklærede sig "stolt af den måde, det danske samfund håndterer corona-epidemien på", og 41 pct. fandt at "borgernes tillid til hinanden bliver større af sådan en epidemi".[24]

Selvom de fleste i juni og juli udmærket var klare over, at corona-faren ikke var drevet *helt* over, havde mange måske alligevel fornemmelsen af, at det værste var overstået. Det kunne se ud som om, vi havde knækket formlen, og vi havde undgået den skæbne, der havde ramt bl.a. Norditalien og Sverige. Myndighederne gav indtryk af at have kontrol over situationen. Normaliteten var i sigte, og de kvikke unge tog allerede forskud på den.

Men i løbet af efteråret blev det tydeligere, at epidemien ikke var væk og at restriktionerne i bedste fald ville bestå i måneder endnu. Truslen om at minkproduktionen kunne gøre Danmark til "et nyt Wuhan", som den statens fremmeste ekspert Kåre Mølbak udtrykte det, gjorde klart, at Danmark ikke er nogen ø.

Samtidig er den selvbekræftende stemning ramponeret af både sommerens letsind og efterårets konflikter. I november-undersøgelsen er det nu kun godt halvdelen (53 pct.), der synes vi passer godt på hinanden, og at vi bør være stolte af den danske corona-håndtering. Det er også kun 29 pct., der vurderer at coronaen vil styrke befolkningens gensidige tillid – 12 pct. færre end i maj.

Alt i alt ser det ud til at Danmark går ud af efteråret med dårligere kort på hånden end dem vi startede med. Og ind i en vinter, der vil stille helt usædvanlige krav til myndigheder, til den politiske ledelse og til samfundssolidariteten.

22) De lande, der indgår er U.S.A, Canada, Belgien, Danmark, Frankrig, Tyskand, Italien, Holland, Spanien, Sverige, U.K, Australien, Japan og Sydkorea. Se: Most Approve of National Response to COVID-19 in 14 Advanced Economies. 7. August. PEW Research Center.

23) Det er bl.a tænkeligt, at den delvis kan skyldes en såkaldt skemaeffekt: hvor PEW stillede ret få spørgsmål forud for dette, kommer spørgsmålet i denne undersøgelse efter at svarpersonen har taget stilling til en lang række spørgsmål, der minder svarpersonen om alle epidemiens besværligheder.

24) Forskellen til andre lande er også her tydelig i den omtalte PEW undersøgelse i maj. F.eks. vurderede 77 pct, af amerikanerne, at epidemien delte nationen, og kun 23 pct. at den forenede dem. I Danmark var tallene omtrent omvendt: 71 pct. mod 29 pct.

Om denne undersøgelse

Teksten i dette hæfte bygger på tre undersøgelser, der er gennemført i løbet af 2020 af YouGov for TrygFonden.

Undersøgelsen "Primo november" er gennemført i perioden 6. november – 17. november 2020 via internettet med udgangspunkt i YouGov-panelet i Danmark blandt befolkningen i alderen 18+ år.

Invitationer er udsendt pr. e-mail til personer i YouGovs panel. Data er indsamlet for at opnå et repræsentativt udsnit af den danske befolkning. De er derefter vejet på dimensionerne køn, alder, region og uddannelse på baggrund af et ideal fra Danmarks Statistik, således at resultaterne er repræsentative for befolkningen i disse dimensioner. I alt er der gennemført 2521 interview inden for målgruppen.

Undersøgelsen "Ultimo november" er gennemført i perioden 25. november – 28. november 2020 på samme måde som ovenfor. Der indgår 1102 respondenter, der også deltog i Primo november undersøgelsen.

"Majundersøgelsen" indgår i Tryghedsmåling 2019-20. Her er dataindsamlet i perioden 17. maj – 22. maj blandt 2523 svarpersoner. Se en udførligere metodebeskrivelse i "Tryghed i Danmark før og under coronakrisen". Tryghedsmåling 2019-20. s. 166 ff.

Undersøgelserne er designet af forfatterne, der også har analyseret data i fællesskab. Teksten er formuleret af Jacob Andersen.

© Copyright TrygFonden smba

Udgiver: TrygFonden smba
Redaktion: Dansk Kommunikation ApS.
Design: Morten Petersen, ReflektDesign

TrygFonden smba
(TryghedsGruppen smba)
Hummeltoftevej 49
DK-2830 Virum

www.trygfonden.dk

NORDISK MILJØMÆRKNING
541
134
TRYKSAG

TrygFonden

TrygFonden varetager TryghedsGruppens almennyttige arbejde. TryghedsGruppen er hovedejer i forsikringsselskabet Tryg og skaber værdi og tryghed gennem langsigtede investeringer og almennyttige uddelinger.